

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته پژوهش علوم اجتماعی

عنوان

بررسی مقایسه ای ارزش های مذهبی دختران دبیرستان

(پایه سوم) شهر قم با مادران شان و عوامل موثر بر آن

استاد راهنما

دکتر خدیجه سفیری

استاد مشاور

دکتر افسانه کمالی

دانشجو

نجوا بابایی

شهریور ۱۳۸۸

چکیده

هدف تحقیق حاضر "بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر تغییر ارزش های دینی نوجوان (دختران) دبیرستان شهر قم" با فرض تغییر ارزش های دینی دختران نسبت به مادران (در ابعاد احکام، اخلاق، اعتقادات و بازاندهی دینی) است. در این بررسی نظریاتی چون گروه مرجع، مبادله، جامعه پذیری، ارتباطات، عملکرد انتقال دهندگان ارزش ها و دستیابی محدود به ارزش ها مورد توجه قرار گرفت. بدین منظور ۴۸۸ پرسشنامه (۲۴۴ پرسشنامه در گروه دختران نوجوان و ۲۴۴ پرسشنامه در گروه مادران) تکمیل گردید. پرسشنامه مادران در بخش سنجش ارزش با پرسشنامه دختران اشتراک دارد. لذا تغییرات ارزشی مشاهده شده بین مادران و دختران به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد. سپس به منظور بررسی عوامل مؤثر بر تغییر ارزشی چارچوب تئوریکی مناسب با این متغیر وابسته طراحی شد.

نتایج بدست آمده در این تحقیق حاکی از آن است که ارزش های دینی نوجوانان دختر نسبت به مادران شان تغییر یافته است یعنی نوجوانان در ابعاد احکام، اخلاق، اعتقادات و بازاندهی دینی نسبت به مادران تغییر یافته است. و همچنین نتایج بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر تغییر ارزش های دینی نشان می دهد که خانواده، مدرسه، رسانه های جمعی، والدین مذهبی، عملکرد مبلغان دینی، تشویق و توبیخ و دسترسی به امکانات مذهبی رابطه معناداری با متغیر تابع دارند. تحلیل رگرسیون مبین این مطلب است که حدود ۳۰ درصد از تغییرات ارزش های دینی نوجوانان دختر توسط متغیرهای مورد بررسی تبیین می گردد.

کلید واژه:

ارزش، تغییر ارزشی، تغییر ارزش های دینی، شکاف نسلی، جامعه پذیری، گروه مرجع، نظریه مبادله، تشویق و توبیخ، عملکرد مبلغان دینی، امکانات مذهبی، میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی.

این پژوهش را به

پدر و مادر عزیزم

و

همسر مهربانم

تقدیم می کنم.

پیشگفتار

حمد و سپاس نثار خداوند متعال که در تمامی مسیر زندگی مرا یاری نمود و از تمامی خطرات در این مسیر برحذر م داشت . قوای فکری و توان جسمی بخشید تا از نعمات بی بدیلش در راه خودش بهره جویم. و کارگزاران زمینی خود را در جهت رسیدن به مقصد و هدف که تنها عبادت و اطاعت اوست، به یاری ام فرستاد. در تمامی مسیر زندگی اگر نبود محبت و دلسوزی مادرم و زحمات بی نهایت پدرم به این بالندگی و رشد در امور مادی و معنوی دست نمی یافتم. دستان پر مهرشان را بوسه می زنم و با زبان بی مقدار خویش سپاس گزار تمام لحظات ایثارشان هستم .

کسانی که مرا در به بار نشستن این پروژه یاری نمودند استاد بزرگوار، سرکار خانم دکتر خدیجه سفیری که بی دریغ تمام دانش و وقت خود را نثار بنده و این پروژه نمودند و سرکار خانم دکتر

افسانه کمالی با تدابیر و رهنمود هایشان راهنما و گره گشای من در این راه بودند بی نهایت سپاسگزارم .

همچنین در پیمودن این راه بی حمایت های بی دریغ همسر بزرگوار و صبورم ممکن نبود ، همواره قدردان شکیبایی ها و بزرگواری های او هستم .

از دوست مهربانم خانم فاطمه نصر اصفهانی بسیار سپاس گزارم که در تمام مدت مرا یاری نمودند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	چکیده
	پیشگفتار
	فصل اول : کلیات
۲.....	۱-۱- مقدمه.....
۴.....	۱-۲- طرح مسئله.....
۶.....	۱-۳- طرح سؤالات تحقیق.....
۶.....	۱-۴- ضرورت و اهمیت مسئله.....

۱-۵-اهداف تحقیق.....۷

۱-۶-پیشینه تحقیق.....۸

فصل دوم : مروری بر ادبیات و چارچوب نظری تحقیق

۱-۱-تعریف مفاهیم کلی تحقیق.....۱۶

۱-۱-۱-تعریف نوجوانی.....۱۶

۱-۱-۲-تعریف ارزش.....۱۷

۱-۲-۱-۱-تعریف ارزش از منظر جامعه شناسی.....۱۷

۱-۲-۱-۲-تعریف ارزش از منظر روان شناسی.....۲۰

۱-۲-۱-۳-طبقه بندی ارزش ها.....۲۱

۱-۲-۱-۴-کارکرد ارزش.....۲۴

۱-۲-۱-۵-دیدگاه تغییر ارزش.....۲۵

۱-۲-۱-۶-عوامل شکل دهنده ارزش ها.....۲۸

۲-۲-بخش نظری تحقیق.....۳۲

۲-۲-۱-نظریه گروه مرجع.....۳۲

۲-۲-۲-نظریه مبادله.....۳۶

۲-۲-۳-نظریه کنش متقابل نمادین.....۳۹

۲-۲-۴-نظریه جامعه پذیری.....۴۴

۲-۲-۴-۱-فرایند جامعه پذیری.....۴۸

۲-۲-۴-۲-مکانیسم های جامعه پذیری.....۵۴

- ۵۷..... نظریه ارتباطات اجتماعی.....۵-۲-۲
- ۵۸..... اثرات وسایل ارتباطی در کوتاه مدت و بلند مدت.....۱-۵-۲-۲
- ۶۳..... چارچوب نظری.....۳-۲
- ۶۳..... گروه مرجع و تغییر ارزش.....۱-۳-۲
- ۶۵..... تشویق و تغییر ارزش.....۲-۳-۲
- ۶۵..... جامعه پذیری و تغییر ارزش.....۳-۳-۲
- ۶۶..... عملکرد منتقل کنندگان ارزش ها و تغییر ارزش.....۴-۳-۲
- ۶۷..... وسایل محدود دستیابی به ارزش ها.....۵-۳-۲
- ۶۸..... میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی و تغییر ارزش.....۶-۳-۲
- ۶۹..... فرضیات تحقیق.....۴-۲
- ۷۱..... مدل تحقیق.....۵-۲

فصل سوم : روش تحقیق

- ۷۳..... تعاریف عملیاتی.....۱-۳
- ۷۳..... ۱-۱-۳- تعریف عملیاتی متغیر وابسته.....
- ۷۵..... ۲-۱-۳- تعریف عملیاتی متغیرهای مستقل.....
- ۷۶..... ۳-۱-۳- متغیرهای زمینه ای.....
- ۷۶..... ۱-۳-۱- تحصیلات والدین.....
- ۷۶..... ۲-۳-۱- شغل پدر.....
- ۷۷..... ۳-۳-۱- وضعیت فعالیت مادران.....

۳-۱-۳-۴- وضعیت حوزوی والدین.....	۷۷
۳-۲- پیش آزمون.....	۷۸
۳-۳- اعتبار.....	۷۹
۳-۳-۱- اعتبار معیار.....	۷۹
۳-۳-۲- اعتبار محتوا.....	۷۹
۳-۳-۳- اعتبار سازه.....	۸۰
۳-۴- روایی.....	۸۰
۳-۵- اطلاعات مربوط به روش شناسی.....	۸۲
۳-۵-۱- تعریف جامعه آماری و ویژگی های آن.....	۸۲
۳-۵-۲- روش نمونه گیری و حجم تقریبی نمونه.....	۸۲
۳-۵-۳- سطوح و واحد سنجش.....	۸۳
۳-۵-۴- ابزار سنجش.....	۸۴
۳-۵-۵- روش تجزیه و تحلیل داده ها.....	۸۴

فصل چهارم : یافته های تحقیق

۴-۱- نتایج توصیفی.....	۸۶
۴-۱-۱- مشخصات خانوادگی.....	۸۶
۴-۱-۱-۱- شغل پدر.....	۸۶
۴-۱-۱-۲- وضعیت فعالیت مادران.....	۸۷
۴-۱-۱-۳- تحصیلات حوزوی والدین.....	۸۸

- ۴-۱-۱-۴- تحصیلات پدر..... ۸۹
- ۴-۱-۱-۵- تحصیلات مادر..... ۸۹
- ۴-۱-۱-۶- میزان درآمد ماهیانه خانواده..... ۹۰
- ۴-۱-۲- متغیر وابسته..... ۹۱
- ۴-۱-۲-۱- شاخص احکام نوجوانان..... ۹۱
- ۴-۱-۲-۵- شاخص احکام مادران..... ۹۳
- ۴-۱-۲-۲- شاخص اخلاق نوجوانان..... ۹۵
- ۴-۱-۲-۶- شاخص اخلاق مادران..... ۹۷
- ۴-۱-۲-۳- شاخص اعتقادات نوجوانان..... ۹۹
- ۴-۱-۲-۷- شاخص اعتقادات مادران..... ۱۰۲
- ۴-۱-۲-۴- شاخص بازانديشی دینی نوجوانان..... ۱۰۵
- ۴-۱-۲-۸- شاخص بازانديشی مادران..... ۱۰۸
- ۴-۱-۲-۹- مقایسه شاخص های متغیر وابسته در دختران نسبت به مادران..... ۱۱۱
- ۴-۱-۲-۹-۱- مقایسه شاخص احکام بین دو گروه..... ۱۱۱
- ۴-۱-۲-۹-۲- مقایسه شاخص اخلاق بین دو گروه..... ۱۱۲
- ۴-۱-۲-۹-۳- مقایسه شاخص اعتقادات بین دو گروه..... ۱۱۲
- ۴-۱-۲-۹-۴- مقایسه شاخص بازانديشی دینی بین دو گروه..... ۱۱۳
- ۴-۱-۳- متغیرهای مستقل..... ۱۱۴
- ۴-۱-۳-۱- شاخص جامعه پذیری از سوی خانواده..... ۱۱۴

- ۱۱۵.....۲-۳-۱-۴ شاخص جامعه پذیری از سوی مدرسه.....
- ۱۱۷.....۳-۳-۱-۴ شاخص جامعه پذیری از سوی رسانه جمعی.....
- ۱۱۸.....۴-۳-۱-۴ شاخص جامعه پذیری از سوی همسالان.....
- ۱۲۰.....۵-۳-۱-۴ متغیر میزان نظر نسبت به عملکرد مبلغان دینی.....
- ۱۲۲.....۶-۳-۱-۴ تشویق.....
- ۱۲۵.....۷-۳-۱-۴ متغیر دسترسی به امکانات مذهبی.....
- ۱۲۷.....۸-۳-۱-۴ متغیر میزان مذهبی بودن والدین- پدر.....
- ۱۲۹.....۹-۳-۱-۴ متغیر میزان مذهبی بودن والدین- مادر.....
- ۱۳۰.....۱۰-۳-۱-۴ متغیر میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی.....
- ۱۳۳.....۲-۴- تحلیل آماری.....
- ۱۳۳.....۱-۲-۴- همبستگی بین شاخص ها و متغیرهای مورد مطالعه آن.....
- ۱-۱-۲-۴ بررسی رابطه میان جامعه پذیری از سوی خانواده
- و تغییر ارزش های دینی دختران..... ۱۳۳
- ۲-۱-۲-۴ بررسی رابطه میان جامعه پذیری از سوی مدرسه
- و تغییر ارزش های دینی دختران..... ۱۳۴
- ۳-۱-۲-۴ بررسی رابطه میان جامعه پذیری از سوی همسالان
- و تغییر ارزش های دینی دختران..... ۱۳۴
- ۴-۱-۲-۴ بررسی رابطه میان جامعه پذیری از سوی رسانه
- و تغییر ارزش های دینی دختران..... ۱۳۵

- ۴-۲-۱-۵- بررسی رابطه میان مذهبی بودن والدین و تغییر ارزش های دینی دختران... ۱۳۶
- ۴-۲-۱-۶- بررسی رابطه میان عملکرد مبلغان دینی و تغییر ارزش های دینی دختران.. ۱۳۶
- ۴-۲-۱-۷- بررسی رابطه میان تشویق و تغییر ارزش های دینی دختران..... ۱۳۷
- ۴-۲-۱-۸- بررسی رابطه میان دسترسی به امکانات مذهبی
و تغییر ارزش های دینی دختران..... ۱۳۸
- ۴-۲-۱-۹- بررسی رابطه میان میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی
و تغییر ارزش های دینی دختران..... ۱۳۹
- ۴-۲-۱-۹-۱- بررسی رابطه میان میزان استفاده از تلویزیون
و تغییر ارزش های دینی دختران..... ۱۳۹
- ۴-۲-۱-۹-۲- بررسی رابطه میان میزان استفاده از ماهواره
و تغییر ارزش های دینی دختران..... ۱۳۹
- ۴-۲-۱-۹-۳- بررسی رابطه میان میزان استفاده از فیلم های کلپ
و تغییر ارزش های دینی دختران..... ۱۴۰
- ۴-۲-۱-۱۰- بررسی رابطه میان میزان درآمد ماهیانه خانواده
و تغییر ارزش های دینی دختران..... ۱۴۱
- ۴-۳- تحلیل واریانس..... ۱۴۲
- ۴-۳-۱- تحلیل واریانس بین تحصیلات پدر و تغییر ارزش های دینی دختران..... ۱۴۲
- ۴-۳-۲- تحلی واریانس بین تحصیلات مادر و تغییر ارزش های دینی دختران..... ۱۴۳
- ۴-۳-۳- تحلیل واریانس بین شغل پدر و تغییر ارزش های دینی دختران..... ۱۴۴
- ۴-۴- آزمون T-test..... ۱۴۶

- ۴-۴-۱- آزمون T معناداری بین میانگین جمعیت زنان فعال..... ۱۴۶
- ۴-۴-۲- آزمون T معناداری بین میانگین جمعیت زنان غیر فعال..... ۱۴۷
- ۴-۴-۳- آزمون T معناداری بین میانگین پدران دارای تحصیلات حوزوی..... ۱۴۸
- ۴-۴-۴- آزمون T معناداری بین میانگین مادران دارای تحصیلات حوزوی..... ۱۴۹
- ۴-۵-۵- بررسی تفاوت میانگین بین نمونه های جفت شده..... ۱۵۰
- ۴-۵-۱- بررسی تفاوت میانگین بین نوجوانان و مادران برحسب احکام..... ۱۵۰
- ۴-۵-۲- بررسی تفاوت میانگین بین نوجوانان و مادران برحسب اخلاق..... ۱۵۰
- ۴-۵-۳- بررسی تفاوت میانگین بین نوجوانان و مادران برحسب اعتقادات..... ۱۵۱
- ۴-۵-۴- بررسی تفاوت میانگین بین نوجوانان و مادران
برحسب بازانديشي ديني..... ۱۵۱
- ۴-۶- رگرسیون چند متغیره..... ۱۵۳
- ۴-۷- تحلیل مسیر..... ۱۵۷
- ۴-۷-۱- مدل تحلیل مسیر..... ۱۶۰
- فصل پنجم : نتیجه گیری**
- ۵-۱- تحلیل متغیرهای تحقیق..... ۱۶۲
- ۵-۱-۱- بررسی متغیر وابسته..... ۱۶۲
- ۵-۱-۲- بررسی رابطه متغیرهای مستقل با تغییر ارزش های دینی..... ۱۶۶
- ۵-۱-۳- بررسی رابطه متغیرهای زمینه ای و تغییر ارزش های دینی..... ۱۷۱
- ۵-۲- بررسی معادلات رگرسیونی..... ۱۷۲

- ۳-۵- نتیجه گیری کلی.....۱۷۳
- ۴-۵- محدودیت ها و مشکلات تحقیق.....۱۷۶
- ۵-۵- پیشنهادات برای تحقیقات آتی.....۱۷۶

منابع و مآخذ

ضمیمه

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۷۴.....	جدول ۱: تعریف عملیاتی شاخص های متغیر وابسته.....
۷۵.....	جدول ۲: تعریف عملیاتی متغیرهای مستقل.....
۷۶.....	جدول ۳: تعریف عملیاتی تحصیلات والدین.....
۷۶.....	جدول ۴: تعریف عملیاتی شغل پدر.....
۷۷.....	جدول ۵: تعریف عملیاتی وضعیت فعالیت مادران.....
۷۷.....	جدول ۶: تعریف عملیاتی وضعیت حوزوی والدین.....
۸۱.....	جدول ۷ : آلفای کرونباخ.....
۸۶.....	جدول ۴-۸: توزیع فراوانی و نسبی پاسخگویان برحسب شغل پدر.....
	جدول ۴-۹: توزیع فراوانی و نسبی پاسخگویان برحسب
۸۷.....	وضعیت فعال بودن مادران.....

- جدول ۴-۱۰: توزیع فراوانی و نسبی پاسخگویان برحسب وضعیت غیرفعال بودن مادران.....۸۷
- جدول ۴-۱۱: توزیع فراوانی و نسبی پاسخگویان برحسب دارا بودن تحصیلات حوزوی پدر.....۸۸
- جدول ۴-۱۲: توزیع فراوانی و نسبی پاسخگویان برحسب دارا بودن تحصیلات حوزوی مادر.....۸۸
- جدول ۴-۱۳: توزیع فراوانی و نسبی پاسخگویان برحسب تحصیلات پدر.....۸۹
- جدول ۴-۱۴: توزیع فراوانی و نسبی پاسخگویان برحسب تحصیلات مادر.....۹۰
- جدول ۴-۱۵: توصیف آماری میزان درآمد ماهیانه خانواده.....۹۰
- جدول ۴-۱۶: توزیع فراوانی و نسبی پاسخگویان برحسب شاخص احکام نوجوانان.....۹۳
- جدول ۴-۱۷: توزیع فراوانی و نسبی پاسخگویان برحسب شاخص احکام مادران.....۹۵
- جدول ۴-۱۸: توزیع فراوانی و نسبی پاسخگویان برحسب شاخص اخلاق نوجوانان.....۹۷
- جدول ۴-۱۹: توزیع فراوانی و نسبی پاسخگویان برحسب شاخص اخلاق مادران.....۹۹
- جدول ۴-۲۰: توزیع فراوانی و نسبی پاسخگویان برحسب شاخص اعتقادات نوجوانان.....۱۰۲
- جدول ۴-۲۱: توزیع فراوانی و نسبی پاسخگویان برحسب شاخص اعتقادات مادران.....۱۰۵
- جدول ۴-۲۲: توزیع فراوانی و نسبی پاسخگویان برحسب

- شاخص بازاندیشی دینی نوجوانان.....۱۰۸
- جدول ۴-۲۳: توزیع فراوانی و نسبی پاسخگویان برحسب
- شاخص بازاندیشی دینی مادران.....۱۱۰
- جدول ۴-۲۴: توزیع نسبی شاخص احکام نوجوانان.....۱۱۱
- جدول ۴-۲۵: توزیع نسبی شاخص احکام مادران.....۱۱۱
- جدول ۴-۲۶: توزیع نسبی شاخص اخلاق نوجوانان.....۱۱۲
- جدول ۴-۲۷: توزیع نسبی شاخص اخلاق مادران.....۱۱۲
- جدول ۴-۲۸: توزیع نسبی شاخص اعتقادات نوجوانان.....۱۱۲
- جدول ۴-۲۹: توزیع نسبی شاخص اعتقادات مادران.....۱۱۳
- جدول ۴-۳۰: توزیع نسبی شاخص بازاندیشی دینی نوجوانان.....۱۱۳
- جدول ۴-۳۱: توزیع نسبی شاخص بازاندیشی دینی مادران.....۱۱۳
- جدول ۴-۳۲: توزیع فراوانی و نسبی برحسب شاخص خانواده.....۱۱۵
- جدول ۴-۳۳: توزیع فراوانی و نسبی برحسب شاخص مدرسه.....۱۱۷
- جدول ۴-۳۴: توزیع فراوانی و نسبی برحسب شاخص همسالان.....۱۱۸
- جدول ۴-۳۵: توزیع فراوانی و نسبی برحسب شاخص رسانه.....۱۲۰
- جدول ۴-۳۶: توزیع فراوانی و نسبی برحسب متغیر عملکرد مبلغان دینی.....۱۲۱
- جدول ۴-۳۷: توزیع فراوانی و نسبی برحسب متغیر تشویق.....۱۲۴
- جدول ۴-۳۸: توزیع فراوانی و نسبی برحسب
- متغیر دسترسی به امکانات مذهبی.....۱۲۷
- جدول ۴-۳۹: توزیع فراوانی و نسبی برحسب متغیر متغیر مذهبی بودن والدین/پدر.....۱۲۸

- جدول ۴-۴۰: توزیع فراوانی و نسبی متغیر مذهبی بودن والدین/مادر.....۱۲۹
- جدول ۴-۴۱: توزیع فراوانی و نسبی برحسب میزان استفاده از تلویزیون.....۱۳۰
- جدول ۴-۴۲: توزیع فراوانی و نسبی برحسب میزان استفاده از ماهواره.....۱۳۱
- جدول ۴-۴۳: توزیع فراوانی و نسبی برحسب میزان استفاده از فیلم های کلوپ.....۱۳۱
- جدول ۴-۴۴: توصیف آماری برحسب
متغیر میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی.....۱۳۲
- جدول ۴-۴۵: بررسی رابطه میان جامعه پذیری از سوی خانواده
و تغییر ارزش های دینی دختران.....۱۳۳
- جدول ۴-۴۶: بررسی رابطه میان جامعه پذیری از سوی مدرسه
و تغییر ارزش های دینی دختران.....۱۳۴
- جدول ۴-۴۷: بررسی رابطه میان جامعه پذیری از سوی همسالان
و تغییر ارزش های دینی دختران.....۱۳۴
- جدول ۴-۴۸: بررسی رابطه میان جامعه پذیری از سوی رسانه
و تغییر ارزش های دینی دختران.....۱۳۵
- جدول ۴-۴۹: بررسی رابطه میان مذهبی بودن والدین و
تغییر ارزش های دینی دختران.....۱۳۶
- جدول ۴-۵۰: بررسی رابطه میان میزان نظر نسبت به عملکرد مبلغان دینی
و تغییر ارزش های دینی دختران.....۱۳۶
- جدول ۴-۵۱: بررسی رابطه میان تشویق و تغییر ارزش های دینی دختران.....۱۳۷
- جدول ۴-۵۲: بررسی رابطه میان دسترسی به امکانات مذهبی